

PROTIÚTOČNÁ OPERACE JAKO ZVLÁŠTNÍ DRUH ÚTOKU

Teorie operačního umění se neustále rozvíjí a hlavní změny v ní má za následek rozvoj vojenské vědy, principy a zásady vytyčované vojenskou doktrínou, vědeckotechnický pokrok a jeho vliv na vybavení ozbrojených sil novou technikou i výzbrojí, úroveň bojové, operační, morálně politické a psychologické připravenosti velitelů, štábů a vojsk, zaměření i úroveň výstavby ozbrojených sil, vojenská strategie našeho pravděpodobného nepřítele, geografické podmínky válčiště a stupeň jeho operační přípravy, zkušenosti z minulých i současných lokálních válek a konfliktů, jakož i zkušenosti z průběhu strategicko-operačních cvičení armád členských států Varšavské smlouvy.

Vliv těchto faktorů na rozvoj operačního umění je různý. V současné době je to např. **rozpracování zásad organizace, přípravy a vedení protiútočných operací operačních svazů na odrazení nepřátelské agrese.**

Nové názory vytyčené a rozpracované ve vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy ovlivnily organizaci a způsoby zahájení i vedení protiútočných operací operačními svazy po odrazení nepřátelské agrese. Přes obranný charakter vojenské doktríny by však bylo **nepochopením její podstaty**, kdyby nebyly protiútočné a následující útočné operace vedené ke zničení nepřítele na území, odkud podnikl agresi, pokládány za **hlavní druh bojové činnosti operačních svazů** připravovaných v průběhu vedení obranných operací v počátečním období války k odrazení nepřátelské agrese.

V podmínkách západního válčiště je nanejvýš pravděpodobné, že v případě války by šlo o **válku dlouhodobou s použitím konvenčních zbraní a nezbytným střídáním úporných obranných i útočných operací a bojů**. Proto naše orientace na odrazení úderů nepřítele a na vedení vstřícně odvetného úderu je správná a znamená především vedení obranné činnosti. Nelze vyloučit pochopitelně i použití jaderných zbraní.

V popředí naší pozornosti, a k tomu se musí velitelé, štáby i vojska připravovat, je nutné přijetí takových opatření, která nám umožní v krátké době převzít iniciativu, zvrátit chod vojenských událostí a přejít k činnosti, jež zabezpečí rozhodné a úplné zničení agresora. V tomto smyslu je také stanoven úkol v Rozkazu ministra národní

obranu ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989, který zní: „V přípravě velitelů a štábů operačních velitelských stupňů v souladu s obranným charakterem vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy pokračovat ve zdokonalování jejich připravenosti k organizaci a vedení obranné bojové činnosti uskupením vojsk koaličního složení v počátečním období války s následným přechodem do protiútku v podmínkách použití jaderných i konvenčních zbraní.“

Období přípravy a vedení obranných operací v počátečním období války k odražení nepřátelské agrese nesmí být v žádném případě chápáno pasívně a charakterizováno vyčkáváním. Naopak je zapotřebí se zabezpečením obranných bojů využívat všech možností k prosazení aktivní bojové činnosti na všech stupních, kde to podmínky dovolují. Z tohoto pohledu je také nutné vedení zmíněných obranných operací chápat jako dočasný způsob boje s agresorem, jehož cílem je oslabení nepřítele, vyčerpání jeho záloh a vytvoření podmínek pro přechod do protiútku.

Příznějme si, že na organizaci, přípravu a uskutečnění protiútku a jeho vedení formou protiútočných operací i když byly k dispozici bohaté zkušenosti z Velké vlastenecké války se vlivem různých okolností zapomnělo a tyto otázky nebyly ani dále teoreticky rozpracovány, natož procvičovány.

Jak je uvedeno ve Stručném slovníku vojenství, str. 217 – „protiútok je zvláštní druh útoku, do kterého přecházejí bránící se vojska v průběhu nebo až po odražení nepřátelského útoku. Cílem protiútku je rozdrtit útočná uskupení nepřítele, zmařit jeho útok, ovládnout strategicky významné prostory (čáry) a zmocnit se strategické iniciativy. Protiútok se uskutečňuje zpravidla ve strategickém, někdy i v operačním měřítku ...“

V počátečním období války při odražení nebo po odražení agrese je proto protiútok pro vojska Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy jedním z hlavních druhů vojenské činnosti a je nutné tuto problematiku důsledně rozpracovat, připravovat velitele a štáby k vedení protiútku formou protiútočné operace.

Protiútočná operace může být vykonána v různém rozsahu buď celým strategickým uskupením ozbrojených sil na válčišti po provedení strategické obranné operace nebo několika fronty na strategickém směru (směrech) po frontových obranných operacích, případně i jedním frontem na jednom strategickém nebo několika operačních směrech po odražení útoku nepřítele nebo v jeho průběhu.

Protiútočná operace je souhrn operací, sražení a bojů, úderů i manévrů sladěných a vzájemně spjatých co do cíle, úkolů, místa i doby uskutečnění současně nebo postupně podle jednotného zámyslu a plánu k řešení strategických či operačních úkolů na strategických nebo operačních směrech, ve stanoveném časovém období s cílem nedat nepříteli možnost úspěšně dokončit jeho útočnou operaci, zmařit ji, rozdrtit protistojící uskupení a postupně je zničit, obnovit postavení a vytvořit podmínky pro následující rozvíjení všeobecného útoku.

Na rozdíl od klasické útočné operace je protiútočná operace **připravována v průběhu těžkých a úporných obranných sražení**, zpravidla v podmínkách složité dynamické situace, nestabilizované fronty. Velitelé, štáby, a vojska, které vedou obrannou operaci, budou současně řešit úkoly, spojené s ničením útočícího nepřítele, udržením důležitých prostorů a obranných čar a vytvářením úderných uskupení vojsk k vedení protiútočné operace.

Jestliže protizteče a protiúderý jsou nedílnou součástí obranné operace, pak **protiútočná operace je novým, kvalitativně odlišným prvkem od obranné operace a je třeba ji chápat jako zvláštní formu vedení útočné činnosti.**

Nejvýhodnější podmínky pro přechod vojsk do protiútočné operace v počátečním období války jsou vytvořeny tehdy, kdy budeme mít možnost účinně ničit nepřítele palebnými údery, jeho síly budou vyčerpány a hlavní zálohy budou zasaženy do sražení, ale **nepřítel nebude mít** dosud vytvořeno obranné uskupení a vlastní vojska si zachovají či mají možnost vytvořit v krátkém čase uskupení a zaujmout výhodné operační postavení a budou všestranně připravena k vedení útočné činnosti.

Jako určující faktor přípravy a organizace protiútočné operace je zapotřebí chápat **způsoby přechodu do protiútočné a možné varianty zahájení této operace.** Mezi ně mohou patřit:

- protiútočná operace může být zahájena po úspěšném uskutečnění protiúderů a v průběhu jejich rozvíjení,
- podaří-li se zastavit útok nepřítele, který neuspěl zesílit své postavení,
- přechod do protiútočné operace může být zahájen při pokračujícím útoku nepřítele,
- útok nepřítele se nám podařilo zastavit, ale pro přechod do protiútočné operace potřebují vlastní vojska čas k dokončení příprav této operace, který může využít nepřítel k organizaci své obrany.

V jednotlivých variantách přechodu do protiútočné operace bude činnost různá. Celková situace může být v reálných podmínkách na různých směrech složitější a všechny varianty je možné použít současně, čímž se vytvářejí možnosti různých způsobů činnosti jednotlivých operačních svazků, které vyžadují rozhodnost, tvůrčí přístup velitelů a štábů k jejich použití.

Proto tedy **předpokladem úspěchu** při přechodu do protiútočné operace je maximální oslabení nepřítele v průběhu odrážení jeho napadení, rozvinutí hlavních sil a vytvoření silných úderných uskupení, která zabezpečí potřebnou převahu na směrech úderů našich vojsk.

Jestliže velitelé a štáby v průběhu předchozí bojové činnosti dostatečně přesně zjistí složení, sestavu a prostory činnosti hlavních sil nepřítele, pak mohou s velkou pravděpodobností vyhodnotit jeho zámysl a na základě toho upřesnit či správně zvolit směry hlavního a dalších úderů vlastních vojsk na nejslabší místa jeho sestavy. To může mít za následek určité rozpory, protože z jedné strany je důležité

netřístít síly a zabezpečit jejich koncentraci na zvolených směrech a z druhé strany situace nám vždy neumožní vykonat složitý manévra a budeme nuceni vést úder tam, kde budou k dispozici síly. V každém případě je zapotřebí volit takové směry, které nám umožní vyjít hlavními silami do boku a týlu nejdůležitějšího uskupení nepřítele.

Abychom dosáhli plánovaných cílů protiútočné operace, je žádoucí již v průběhu obranných operací k odrazení nepřátelské agrese přijímat opatření k udržení takových prostorů (čar), ze kterých bude výhodné vést aktivní činnost údernými uskupeními v protiútočné operaci.

Rozhodující pro úspěch protiútočné operace je **včasné vytvoření protiútočných úderných uskupení** již v průběhu obranné operace za složitých podmínek při odrážení silných úderů nepřítele, při jeho značné převaze. Proto pro přechod do protiútočné operace (na rozdíl od klasické útočné operace) zpravidla budou zasazovány síly z druhého sledu frontu, nejpravděpodobněji ze strategické zálohy hlavního velitele na válčišti.

Protiútočná úderná uskupení budou vytvářena v hloubce, poměrně daleko od linie fronty, a to z druhých sledů a záloh koaličního frontu, ze záloh hlavního velitele na válčišti nebo z vojsk a prostředků přeskupovaných z druhých sledů.

V každém případě je třeba mít na zřeteli, že vojska předurčená k přechodu do protiútočné operace je nutné rozmístit tak, aby jejich zasazení nevyžadovalo složitá přeskupení, ale aby nebyl prozrazen zámysl plánované činnosti. Dále je zapotřebí zvažovat i to, že do této sestavy mohou být začleňována rovněž vojska, která se zúčastní obranných bojů. Mohou to být svazky, jež jsou na směrech plánovaných úderů a síly, přeskupované z druhořadých směrů.

Přeskupování, soustřeďování i rozvinování vojsk k vytváření protiútočných úderných uskupení je třeba uskutečňovat utajeně a v co nejkratších lhůtách. Musí být bráněno proti vzdušným úderům, úderům výsadků a aeromobilních vojsk i proti vysoce přesným zbraním nepřítele. Prostory a čáry, které zabezpečují přeskupování a rozvinování hlavních protiútočných úderných uskupení je nutné pevně bránit a udržet. Proto jsou vojska předurčená k přechodu do protiútočné přeskupována, soustřeďována a rozvinována skrytě a co nejrychleji. Z toho důvodu také jejich činnost musí být spolehlivě zabezpečena silami a prostředky proti-vzdušné obrany, průzkumem i úderem na palebné a úderné prostředky nepřítele.

Zvláštnosti protiútočné operace budou spočívat i v **menším rozmachu** oproti normám známým pro klasickou útočnou operaci. **Hloubka** frontové protiútočné operace bude dosahovat maximálně 250 až 300 km. Je to zdůvodněno tím, že v období vedení protiútočné operace bude mít nepřítel soustředěny hlavní síly na směrech úderů a ostatní síly na poměrně široké frontě, proto hloubka operačního uskupení skupiny armád nepřítele může dosahovat 200 až 250 km.

Rovněž **šířka** útočného pásma může být menší, zvláště v případě, kdy do pásma, ve kterém např. front vedl obranu, budou zasazovány silné zálohy nebo druhý sled – pak šířka tohoto pásma v protiútočné operaci se může pohybovat v rozmezí 200 až 250 km s tím, že v hloubce může dojít k jejímu zvětšení po přechodu do všeobecného útoku.

Tempo v protiútočné operaci se bude pravděpodobně pohybovat v rozmezí 15 až 20 km při plnění bližšího a 20 až 25 km za den při plnění dalšího úkolu. Vyplývá to z nutnosti ničení silných uskupení nepřítele (útočných uskupení). Tedy celková **doba trvání** operace 12 až 15 dnů.

Další zvláštnosti protiútočné operace je její **organizace a příprava**, které jsou těsně spojeny s předchozím vedením obranné operace k odrazení agrese nepřítele. Prakticky půjde o vzájemné prolínání obranné a protiútočné operace, protože protiútočná operace se připravuje ale také začíná v podmínkách nedokončené obranné operace. Ovšem i obranná sražení mohou na různých směrech nebo v určitých prostorech pokračovat i po přechodu do protiútočné operace.

Je zapotřebí vycházet z toho, že doba přípravy operace bude zpravidla **krátká**. I když řádově představuje kolem 5 dnů, je nutné splnit celý komplex opatření a ještě některá další typická jen pro protiútočnou operaci a vše v souhrnu ve velice složité situaci urputných obranných bojů a sražení. Je nevyhnutelné počítat s tím, že bude složité i práce velitele a štábu z hlediska přijímání rozhodnutí, které prakticky do zahájení přechodu do protiútočné operace je nezbytné neustále upřesňovat, rozvíjet a doplňovat. Přitom velitel a štáb je povinen řídit obrannou operaci a vojska, která vedou obranu se musí současně připravovat na splnění útočných úkolů.

Při přechodu do protiútočné operace bude nutné hlavní úsilí soustředit na vedení hlubokých roztínavých úderů, vedoucích k rychlému obklíčení hlavních uskupení nepřítele, k jeho rozdělení a zničení po částech. K tomu je třeba vytvořit na předpokládaných směrech protiútoků rozhodující převahu sil a prostředků nad nepřítelem. Hlavní úlohu zde bude plnit palebné ničení nepřítele, které je žádoucí organizovat na základě konkrétního vývoje situace.

Období přechodu do protiútočné operace je zpravidla charakterizováno ztrátou iniciativy nepřítele. Proto je zapotřebí počítat, že v této fázi je velice pravděpodobný přechod nepřítele k použití jaderných zbraní. To vyžaduje zvýšenou pozornost věnovat při přípravě protiútočné operace všem opatřením proti zbraním hromadného ničení a současně ničit nepřátelské prostředky jaderného napadení ihned po jejich zjištění.

Protiútočná operace, její organizace i období přechodu k jejímu vedení bude probíhat v dynamice bojové činnosti, za složitě a rychle se měnící situace nepřítele

i vlastních vojsk a vyžaduje od velitelů, štábů i vojsk vysoký stupeň znalostí, organizačních schopností a všestranné připravenosti k plnění úkolů pod tlakem času.

Složitost organizace, přípravy i vedení protiútočné operace žádá věnovat této problematice spolu s obrannou tematikou mimořádnou pozornost, aby byl beze zbytku splněn úkol z Rozkazu ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1988–1989: „**Učit velitele a štáby od samého počátku obranné operace vést boj o získání iniciativy na zemi i ve vzduchu, nedopustit hluboké obsazení vlastního území a v krátké době vytvořit podmínky pro přechod do protiútoku, což považovat za hlavní formu vedení protiútočné operace na začátku války ...**“